

MACULA (XIV.)

Regény

BRASNYÓ ISTVÁN

Avagy máris kezdetét vette volna haldoklásom?

Kár, hogy nem ismerem a kottát, úgyhogy képtelen lennék megállapítani, vajon szerepelnek-e azok a haldokló kúrthangok Maszkot firkálmányaiban, amelyekért mostanában munkadíjat remélné; én ugyan nem tudom, hol rejtőzködik, Rókuszi azonban néha a nyomára jut, de nemigen beszél róla — a fene tudja, mintha szivaccsal lenne kitömve, mindent magába nyel, de ahhoz előbb alaposan meg kell szorítani, hogy valamit kifacsarjon belőle az ember. Méghogy én ezzel foglalkozzak! Akkor már inkább hóhérnak vagy pribéknek kellett volna állnom annak idején, ilyen kis gonosz féregként tökélyre vittem volna a szakmát, egészen elkápráztattam volna klientéliámat.

Am most Rókusziról meg a szemem körüli monokliról volt szó; ilyen képpel mégsem eredhetek a szerencsém nyomába, s ha még üstökön is ragadnám, elriadna tőlem.

Az említett kürtjelek nélkül pedig szinte lehetetlennek éreztem tájékozódásomat; hogy odavannak a térképeim és oda az iránytűm, ez még hagyján, de hogy utolsó tájékozási lehetőségemet is elveszítem, amely nyomokban némely zenemű tartalmában esetleg még megellehet, elkésérített; hogy a függöny mögött állva jegyszédőnek álcázottan várjam meg a bemutatójukat, hátha esetleg valaki egy óvatlan pillanatban hamisan kezd játszani a vadászkürtön — ha egyáltalán találnak egyetlen szál, nem valamirevaló, hanem akármilyen kürtöst —: amikor a magas hangok felé érve elkezdí hasítani a selymet, és nekem nem csupán a képemen, hanem a hátamon is fölborzolódnak a sörték! Ez már háromszögelési pontját képezné fantáziám behatárolásának, vagy megzabolázásának, hogy egyenesbe rőföljem magamat elszabadult és szétzilálódott arányaimhoz képest. Mintha ismét a régi napokat élném, és illemtudóan látogatóba ballagnék valahová, aminek, fájdalom, ki tudja, milyen következményei lesznek majd rám nézve, amire most aligha van időm gondolni.

No, nem Ülnök Mamát képzelem magam elé: az igazságszolgáltatásból a továbbiakig elegendem lett, sem menyasszonyomat az álmodott, hosszú nyakával, amikor majd a vállába kapaszkodva kibontom a kontyát — a hajtűt messze a hátam mögé dobálva, akár a lerágott csontokat —, hanem inkább a kis fakarót keresném föl újra, vagy lőteri ismerőseimet, amikor a korai estében a reflektorokat ráirányítják a céltáblákra, és olyan durrogást csapnak, hogy a verebek szinte visongatva menekülnek ki a lőállás eresze alól, ahová éjszakára némi biztonságot és védelem reményében húzódtak. Így lehet itt hinni akárkinek, akinek fegyver akad a kezébe!

Énbennem meg valami kísérteties szövetség áll fenn a régi meg az új közt, hogy most, mivel pusztán meggondoltam magamat, visszaballaghatok az egykori jó helyemre, valamelyik régi helyemen kötök ki ismét, és élem tovább azokat a viszonyokat, mintha az imént csupán a kelleténél nagyobb falatot nyeltem volna, s amíg azzal küszködtem, képtelen voltam szóhoz jutni.

Meglököm a cimborát, aki ott hasal a négyrét hajtott pokrócon, és fekvő helyzetből próbál kiadni magából egy sorozatot, összerándult arc-bőrrel és szinte üveges szemmel.

— Ha ideadnád, olyan lyukat lőnék a közepébe, amelyenre még az öregapád sem emlékszik!

— Hagysz nyugton? — mordul rám. — Mindjárt kapsz egy hangtompítót az üledpedbe!

— Ha ennyiből áll a jó modor! — emelkedek térdre mellőle. — Akkor majd máskor máshová hasalok...

— Ühüm — mondja —, ühüm. Csakhogy ott sem engednek tégedet lövöldözni...

— Azt most már majd én mondom meg!

A nagy óra ott van a fejünk fölött, az üvege, isten bizony, szét van löve annak is, a nagy kainozoikumi óra a félhaton áll, ez most lehet a valós idő is, vagy az, amit a geológiai óra mutat, s ez az ember a kezében ezzel az eolittal most énelem óhajt kakaskodni, akár egy nagy testű ősmajom, masztodonvadász, illetve mindkettőnek a le származottja: csak a törekenységemet állíthatom vele szembe, habár a legszívesebben énám lövöldözne — ebben a tekintetben kifejezett fölényre tett szert, emlékezhet rám korábról.

Most elhagyjam a lőteret, egyetlen eddigi komoly szállásomat, amelyre a színház után már a magam erejéből tettem szert, és nem is volt olyan rossz dolgom itt mint próbabáunak, habár megkötöztek és lövöldöztek rám, de a bábszínházban sohasem volt ekkora szellemi szabadságom, ott az ilyesmik még mint elmélet sem merült föl — könnyebb volt ugyan, de sokkalta értelmetlenebb, már ha csupán a súlyát is mérlegeljük a kettőnek: színpadon alakoskodni — abban a hiszemben, hogy az művészet — vagy karóhoz kötve céltáblaként fityegni: az utóbbi mindenestre hitelesebb bármiféle művészetnél, amennyiben a mű-

vészetnek valaha is volt olyan célja, hogy hiteles legyen, és nem elsősorban a megélhetést szolgálta, ha bábszínházi szinten is. Hogy mennyit meg tudtak inni azok a bábosok!

Kikanyarodva a lőtér kapuján, alaposan bele kellett gázolnom a la-tyakba: habár erre szöktem meg innen valamikor, nemigen ismertem a járást, mert akkor jó nagy összetaposott hó volt itt, most meg nyavalya sem, nem hó, legföljebb füves árokszél, az árok feneke meg teli hideg, rosszindulatúan hunyorgó vízzel: eszem ágában sem volt a közélébe menni, nemhogy a partján haladni, mert ha beleesek, nyomban megdermedek, s ne adj' isten, bele találok fúlni; sohasem vesz ki senki engemet onnan, mert arra vél majd, hogy egy csomó rongy vagyok, s ha mumifikálódtam egy napon, akkor már ugyan kit érdekel ez a dolog: legföljebb odahajtanak játszani a kutyáknak! Azután felfedeztem, hogy halad előttem valaki, mert hatalmas, fehér betűkkel írta a hátán

SZÜRKE ÖNTVÉNY

— igyekeztem hát az ő útját követni, bizonyára gyakrabban végig kellett itt mennie, mint nekem, s olyan egyértelműen lépkedett, mintha hazafelé menne: nos, hát hadd legyen meg nekem is egyszer ez az illúzióm! Azonban hamarosan kisült, dehogyis hazafelé megy — bár ekkor én már birtokoltam az illúziót —, hanem a kocsma felé, mintha ő is bábos lenne, vagy netán maga is báb?

Hogy netán az új-állati-korban majd mértéktelenül el fog szaporodni a fajtánk? Esetleg magam vagyok képtelen átélni és nyomon követni a kainozoikumi hangulatot? Kizárólagos énközpontúságom képes annyira elfogulttá tenni önmagam iránt, mint egy költőt? Ó, de rossz lóra tettem én! El fog sodorni ez a folyamat...

Am vigasztalódjunk! Egy napon magamnak is öntvénynek kell lennem, erre végeredményben ez a *Szürkeöntvény* fölírat emlékeztetett: hogy szükség esetén akár tömör vasból is készülhetne emlékművem. Látni ugyan nem láttam még, de hallottam szülővidékem egykori öntöttvas emlékműveiről. Madárként szállhatna fölébük vagy telepedhetne rájuk az ember esze! Mint valami mindentől függetlenedett, libegő, barázdsra kolnizott paróka! Elragadva vagy elragadtatva a történelem szelétől és vásott viharától!

No, de legalább egy főköttőt akkor is megérdemelnék, többszörösen bokorra körve az állam alatt, odvas fogaimmal nehogy rágni tudjam szalagjának végét...

Hogy nyálaznék közben!

Ez a rágás nyilvánvalóan valami kényszermozgás, mivel szoboralakok szája sarkában is láttam már zöldes tajtékot, mintha még eleven korukban agyarukon feledték volna a bagót!

BEGASZENTGYÖRGYI GYEREK VAGYOK ÉN! - SZÓLALT MEG VEGRE SZÜRKEÖNTVÉN *1982* ←→

De egyáltalán mi más lehetne ehhez az egész kérdéshez a viszonyulásom, mint hogy magam is fölvessem a világon eddigénél legbölcsebbnek bizonyult kérdést: Que sais-je?

Így valahogy kezdtem megkönyékezni Szürkeöntvényt, csupán a zubbonya alapján.

Poharamat odaállítottam az övé mellé, azzal a föltételezéssel, hogy valószínűleg nekem is fog önteni, vagy ha önteni akarna, kéznél legyen.

— Öntő? — kérdeztem tőle, feléje nyújtva két ujjamat, hátha megfogja, és ez akkor afféle kézfogás lenne.

— Nem, fűtő — mondta, és nem fogta meg a két ujjamat, talán azzal volt, hogy csupán órá mutatok, így nyomatékosítva a kérdésemet. És a poharamba sem töltött.

— Kár — mondtam neki —, mert szinte biztos voltam benne.

— Miért?

— A szakma miatt. Ez számomra ígéretes szakma. Ügyem akad még vele... — De nem akartam firtatni, hogy miféle ügyem, meg mi köze is hozzá. Ezenkívül valahogy fordítva is égett a láng ebben a Szürkeöntvényben, és nem az én dolgom volt meggyújtani a kanócának a másik végét. Jött még aztán két mészáros, ezekhez azonban már nem tudtam az iménti kedvességgel fordulni, hogy számítok a szolgálataikra meg ilyesmi: az asztalra dobva egy pillanat alatt széthasogattak volna, a bőrrömet pedig magukkal viszik. De ezek öntöttek a poharamba, biztosan azt gondolták, hogy Szürkeöntvénnel vagyok, pedig volt vele a fene, nagyon magának való volt. Emezek pedig nagyon vidáman jártak, lépésről lépésre megcsörrent a gumicsizmájuk szárába dugott fenőkésük végén a karika, és ez nagyon emlékeztetett a sarkantyúpengésre.

Amikor még a sört hordókból csapolták, és az ember jókedvében fölpattanhatott a sörshordó hátára — váltott hordókon száguldani: hát ebben volt még fantázia! Ahogy a sarkantyú veri, csapkodja, vési és forgácsolja a dongát, és amit hiányolhat az ember, az a hintaló kantárja a kezéből, amelyiknek a másik végén ott van a zabla feszülő karikája!

— Begaszentgyörgyi gyerek vagyok én! — szólalt meg végre Szürkeöntvény, vagy Bögát mondott? Bögaszentgyörgyöt? A két mészáros csak nézett.

— Forró víz! Az van-e? Arra gondolj! Azon járjon az eszed! — ilyesmiket mondtak neki, vagy ezzel nyugtatták?

— Van! Füled-farkad leviszi! — mordult rájuk.

— Ki ügyel a nyomásra? Arra is ügyet kellene vetni!

— Az is van! — jelentette ki a begaszentgyörgyi, és nekem megint csak nem öntött.

— Van ám! A fejedben! Még mekkora! — és ezek öntöttek az én poharamba is. — De tégedet is fölismertünk ám, aranyos! — fordultak most hozzám. — Azt gondolod, mi sohasem jártunk a bábszínházban?

— és nagyon jót vihogtak, mintha valaki számárfület mutatott volna a hátam mögött, hogy ismét kialakult fejemből az Ó betű. Most kezdjek ezeknek harmadik személyben beszélni magamról? Amikor ez nem is biztos, aligha látják, kivel van dolguk.

— Én a lőtérről való vagyok — válaszoltam. — Pontosán egész mostanáig ott voltam szolgálatban. De olyan beképzelt, összeférhetetlen társaság — mondtam nekik őszinte képpel és becsületesen. — Most meg kifordultam a nagykapun...

— Megéri az, amíg el nem találják az embert! — mondták szinte irigykedve. — Egy-két gazdátlan történety mindig akad, azt meg már a kapuban megfizetik...

— De mégis előbb-utóbb eltalálnának... És akkor az ember mehet Földvára deszkát árulni!

— Na, igen, na, igen! Olyan az, akár a háború... Rosszabb, mert ha még háború lenne! Akkor igen! De így? Semmiért? — Ez volt a nézetük a dologról.

— És a bábszínházban? — kérdeztem. — Mi volt az az újság a bábszínházban?

— A Valika! — súgták.

— A Valika? — ébredt bennem gyöngéd érdeklődés.

— Aki zsinóron rángatja az egész társaságot! Akkora csöcse van annak, mint a fejed!

— Az enyém? — pedig nagyon jól tudtam, hogy éppakkora. Életemben először ahhoz mértem magam.

— Te, azt nem lehet elmondani!

— Ó, nem lehet?

— Szavakkal, te!

— Az más, az más. Úgy érti a dolgot?

— Van, aki próbálta!

— Hu-hu! És?

— Nincs ám olyan más! Csak kár, hogy továbbmentek!

— Ha szabadna tudni, hová? — kaptam föl a fejemet, mert szokásom a dolgokat távolról nyomon követni.

— Mi az, tán begerjedtél? Téged összemorzsolna! Másnap már ott táncolnál a zsineg végén!

— Dehogy táncolnék! Sohasem szoktam táncolni! — és sörtől megcsapott ésszel majdnem beszámoltam hülye szerepemről.

— Megtáncoltatna ő téged! — csapott öklével az asztalra egyikük.

— Meg ám! Még talán engem is! Világ csúfjára! — erősítgette a másik.

Szürkeöntvény csak hallgatott. Hallgatta ezt a sok zagyva beszédet.

— Cimborá! — lökte meg az asztal alatt a csörgős lábával az egyik mészáros. — Hát neked mi bajod? Te tán az öntőformát nyomorgat-tad eddig?

Feszültté tudták tenni ezek a helyzetet! Látszott, hogy örök életük-

ben kést forgattak a kezükben, ki tudja, hány állat vére szárad már a lelkükön!

— Ha szabadna tudni — tettem föl ismételten a kérdést, hadd felejtessenek addig is, amíg apasztják az eszüket —, hová mentek azok a hogyishívjakok?

— Nézd a, milyen rámenős! Mintha az egész ember talpig fasz lenne! — röhögtek össze a mészárosok. — Meglett ember létére bábszínházon töri a fejét!

— Töri a frász! Csupán azt szeretném megtudni, kiről van szó — mordultam rájuk.

— Téged úgysem felejtett el! Szakadatlanul oda vágyakozik, a lőtérre! Látni kellene azokat a sorozatokat, amiket ott kapna!

— Álljunk meg, cimborá! — szólt közbe Szürkeöntvény. — Baszd meg, és kussolj! — Ilyen kemény volt a modora. Azután az asztalra csapott: az üvegek és a poharak mintha megéreztek volna a vészt, hirtelen szétugrottak, az asztal lapja pedig valami hihetetlen lassúságtól hajtva horpadni kezdett, olyan neszező roppanásokkal, mintha valakinek a fogát törnék ki. Azután úgy maradt, akár egy vályú, és összefutott benne a kiömlött sör.

— Ez az! — mondtam bele szinte a vályúba. — Baszd meg, és aztán kussolj!

En lettem itt már megint a legokosabb, habár még csak annyit sem sikerült megtudnom, hogy hová lettek a bábosok. Annyi biztos volt, hogy elmentek, és elvitték a sok szar acsarkodó kollégát, azok meg tehetetlenségükben naphosszat rágcsálják a ládájuk födelét, amíg csak be nem tömi a szájukat a szú morzsaléka.

— Azért nem ártana megmérni — szólt vontatottan az egyik mészáros, amikor fölcúsodott megszeppentségéből.

— Mit? — kérdezte szolgálatkészen a másik.

— A szavaknak a súlyát.

— Hol? — kérdezte Szürkeöntvény. — A trágádombon? Ahol a beletek mossátok?

— Hagyják, kérem, hagyják abba! — indítványoztam hirtelen. — Nem illik az ilyesmi kultúremberhez! — mondtam kissé orrhangon, mert ebben a pillanatban előretolakodott a fejemben a tintahal. Már csak az hiányzott, hogy a lábait kezdje nyújtogatni az orrlikamon át. Hol lehet az ilyen szörnyű állatnak a szeme? Fölnyúlnék valamivel, és kiszúrnám!

De csak ültek és hallgattak, egyikük sem akart mozdulni. Olyan dombtetőféle hely volt ez, amilyen mindenfelé van, ahol a löszhátak leszakadnak a semmibe, s azután valakik mindig aláássák őket. Hát olyan alásott magasság volt ez is, mi a fenének kellett nekem ide föl-másznom Szürkeöntvény nyomában? Inkább a lőtéren kellett volna újból egyezsége jutnom, hiszen nemsokára megint le fog esni a hó. Szép fehér karácsonyt tölteni puskaállványra akasztva a galléromnál fogva,

akár valami veszélyes fegyver! Így meg aligha érek többet egy üres történyhüvelynél!

— Csak mit szalasztottam el! — kezdtem én is kalapálni az asztal lapját, amelynek vályújában apró hullámok rezdültek meg az összegyülemlett, habját vesztett sör felszínén. Amazok hárman pedig kimentek, bizonyára a trágyadomb felé vették útjukat. Gyorsan fölszippanítottam azt a kevéske sört az asztal horpadásából, és magam is indultam utánuk: én nem voltam megmalacozott értelmiségi, nem volt valami sok félteneivalóm, vagy hogy később valaki valahonnan hiányolna, visítoznának a malacaim, és kétes színű foltokat hagynának maguk után a gazdátlan árkuspapíron, és csupán az orruk porckorongjába nyomott malacdrótok akadályoznák meg őket abban, hogy föltúrják a papír felszínét, és lehatoljanak mélységeibe.

Odakinn, a hirtelen sötétségben nem tudtam megállapítani, merrefelé is vehették az irányt, hiába kerestem, hol szivárog át a homályon a kettétört *Szürkeöntvény* fölirat, habár a fenőkések karikáinak csörgését világosan ki tudtam venni, szóval haladtak valamerre, hármásban, *Szürkeöntvény* bizonyára középiött lépdelt, a mészárosok meg jobbról-balról.

— Csak várj meg ott! — hallottam aztán a hangját, mivel a sötétség teljesen elvakított, akár a fáról lepottyant pulykát. — Várj egy darabig, amíg beleverem ezeket a ganéjba!

Azt nem tudom, mit csináltak, de *Szürkeöntvény* nemsokára jött is visszafelé, ugyanolyan csendben, ahogy elment, csakhogy most nem hallatszott a fenőacélak karikája: nem hinném, hogy összekapaszkodva, hármásban körtáncot jártak volna, amíg csak el nem szédült a két mészáros, kérdezni meg már nem akartam.

A hegyre most már nem mentünk föl, *Szürkeöntvény* nem is a hegy felé indult, hanem vissza, a lőtér irányába, én meg a nyomában haladtam ismét, el a lőtér drótkerítése előtt, amikor pedig a nagykapuhoz értünk, nem mondta, hogy menjek be, el sem köszönt tőlem, hátra se nézett — ezt most úgy értelmezhettem, ahogy akartam; nos, én úgy vettem, hogy vele kell mennem, csak van neki valami kuckója, vagy honnan az ördögből tüzelhetne, ha már fűtő. Úgy hallottam, hogy még a pokolban is vannak fűtők, és lehetséges, hogy most kimondottan jó helyen jártam, végre ráhibáztam az igaz ösvényre.

És ha belegondolok, volt is benne valami: jobbról a lőtér, sűrű szögesdrótja, mintha valami életbevágót őrizgettek volna mögötte, vagy talán épp emezen az oldalon volt az, amire vigyáztak: a látszattal ellentétben mi voltunk esetleg bekerítve, mi, meg az egész szürke horizontú és kontúrú világ, amely balfelől, valami sömjéken túl oly meredeken ugrott neki az égaljnak, akár a pázró kuttyák háta: a széltől megnyomott nyárfák akként feszültek a sötétségnek, mint a kihegyezett fülük párja. Azt a részt, a lőtér környékét tehát elkerítették maguknak azok a szájtepők, minket meg mintha ezzel bekerítették volna — ké-

són jön rá a lényegre az ember, vagy nem is érdekli, miként Szürkeöntvényt, aki oly nagy lendülettel vágta a lány sarat, hogy bizonyára még a képemre is jutott a fröccsenéséből, de azért én csak igyekeztem a sarkába érni, út- és irányjelzőm volt a zubbonyáról messzire világító, két, hősínben süttö betűsor:

SZÜRKE
ÖNTVÉNY.

Azután a lőtér szögesdrót kerítése elkanyarodott, mi meg maradtunk ott, bekerítetten a sárban, anélkül, hogy tudtuk vagy sejtettük volna pontos helyünket, amíg csak egy másik szögesdróthoz nem értünk, ez volt bizonyára a vágóhíd, és eléggé kényelmetlen képzeteket ébresztett bennem, hogy lőtér és vágóhíd — bármennyire is elszigetelten — ily közelre esnek egymáshoz, és nem is akkora távolságra, hogy akármikor ne lehetne a kettőt egybekapcsolni, létrehozni egy olyan fúziót, hogy a büszkeségtől szikrázna a lakosság szeme.

Igaz, csupán nekem szoktak olyan ostoba elképzeléseim lenni, amelyek végül valóra is válnak, akár az álom, mintha télapót álmodnék, vagy álmomban kis Mikulást alakítanék.

Tehát a terület, ahová tartottunk, szintén kikanyarított része volt a világnak, vagyis a kerítését képezte: ilyen szigetek határolhatják a teljességet is, ezek zárhatják le, habár nem függenek össze, de a rendszerük logikája nagyon is összefügg egymással, és bizonyára ez bennük az egyedi közelség.

Az intézmény portása szinte hozzánk testközelen horkolt egy üveglap mögött: a tányérsapkája hátracsúszott, ritkás haja szálai közben kilátszott a piros fejbőre, szíjazata meglazult, talán még a nadrágszíján is engedett néhány hüvelyknyit, hogy ne nehezedjen akkora súly a diafragmájára. Revolvertokját egészen fura helyen tartotta, vagy lehet, hogy csak a nagy fészkelődésben csúszott vagy keveredett oda: ha a pisztoly elsül véletlenül, biztosan leviszi a golyó mindkét tökét. Ha erre ébredne! Egy életre kiábrándulna mesterségéből!...

De a fűtőházban!

Először is itt olyan hülye, fullasztó meleg volt, hogy Szürkeöntvénynek le kellett vetnie a zubbonyát, és engem is biztatott a dolmányomat illetően.

— Olyan vagy benne, mint egy gyászhuszár! Megijed tőled az ember, ha rád néz, meg el is szomorodik!

— Halálmadárnak mondják azokat! Hogy miért madárnak, azt magam sem tudom! De a csákójuk nagyon petyke! — gondoltam rájuk irigykedve, mert eszembe jutott a magam egykori csákója.

Azután szóba hozta, hogy azért hívott magával, mert kedveli a különönc holmit viselő embereket. Egy időben maga is majd megveszett az ausztráliai hadsereg egyenkalapjáért, azért, amelyiknek a karimája az

ember jobb füle fölött meredeken föl van hajtva. De az ilyesimből csupán egy zubbony jutott neki: a Szürkeöntvényé.

Ide mindig bejárhatok, azt is mondta. Itt nem folyik semmiféle munka, ez az egész egy formális üzem, és csupán a statisztika miatt kell fönntartani. Ehhez képest egészen jól lehet keresni, csak el kell túrni, hogy a csarnokok tele vannak fantommal.

Megmondtam neki egyenesen, hogy fogalmam sincs, mi lehet a fantom.

— Az egy olyan nagy... No, semmi! — gondolta meg magát. — Inkább majd reggel elmegyünk valahová. Ott neked biztosan tetszeni fog...

(Folytatjuk)

